

Pressemelding

DOKUMENTARFILMEN SØRLANDSREFSEREN PÅ NRK

Uke 24 NRK1 mandag 9. juni kl 20.15

Hvem styrer stedsutviklingen i Norge? Skal innbyggerne bry seg når stedet eller byen deres endrer særpreg, eller må folk bare innse at de er tilskuere til egen stedsutvikling? Styres norsk byutvikling av utbyggere, med de folkevalgte som nikkedukker?

- '**Ja!**', sier stedsaktivisten **Erling Okkenhaug**, som gjennom den 74 minutter lange dokumentarfilmen **Sørlandsrefseren** gir oss et inngående bilde av hvordan lokaldemokrati og medbestemmelse settes på prøve når lokalpolitikere ønsker å få noe til å skje. - 'Mantraet er at noe må skje, helt ukritisk til hva dette 'noe' er, men jeg kommer ikke til å gi meg på tørre møkka for steder med særpreg!, smeller det fra Okkenhaug i filmen.

Den brysomme østlendingen Okkenhaug bruker PTM-metoden (På-Tørre-Møkka) når han ser at Risørs helt spesielle og varierte særpreg i størrelse, form, funksjon og beliggenhet blir truet av utbyggere som vil utvikle ensartede leilighetsblokker på Holmen, rett ved sentrum av en av de best bevarte trehusbyene i Europa. Selv om lokalbefolkningen fikk se og høre om planene på Holmen på et folkemøte, er det ikke godt nok for Okkenhaug, fordi hele arkitektkonkurransen ble arrangert uten at de fikk være aktive i utviklingsprosessen. Derfor mener stedsaktivisten at Risørs innbyggere er ført bak lyset av utbyggerne, og enda mer alvorlig; av sine egne folkevalgte politikere. Men kan Okkenhaug og co overvinne store, mektige utbyggere på egenhånd?

Sørlandsrefseren følger seks av årene Okkenhaug har engasjert seg på Sørlandet.

- 'Jeg visste at utbyggingsprosjekter kunne ta tid fra ide til byggestart, men at vi skulle filme i seks år for så å komme tilbake til start hadde jeg ikke trodd', sier regissør Pål Winsents. 'Som forholdsvis rund sørlending har det vært utfordrende å følge en mer direkte og brysom østlending, nettopp på Sørlandet. Jeg skjønnte fort at Okkenhaug ikke akkurat er en populær skikkelse blant store deler av makteliten, så jeg har nok mange ganger tenkt at jeg er den lille idioten som dokumenterer den store idioten.'

Erling Okkenhaug har ikke alltid vært den som har stukket kjepper i hjulene for makteliten. På midten av 1980-tallet var han selv reklamemann for utbyggerne på Vaterland og Grønland i Oslo og skulle prøve å 'selge' begrepet Galleri Oslo til handelsstanden og Oslos innbyggere. '400 meter opplevelser' var slagord fra Okkenhaugs reklamepenn. - 'Den beste setningen vant, ukritisk til hva vi solgte', forteller Okkenhaug om tiden i reklamebransjen. 'Det var pengene som styrte, også i byutviklingen, og det kunne jeg etterhvert ikke finne meg i'. Galleri Oslo ble et omstridt prosjekt innholdsmessig og ikke minst arkitektonisk, med sin horisontale skyskraper-form over 400 meter gjennom deler av Oslo sentrum. Eller som Okkenhaug sarkastisk sier det i filmen: -'Dette er ikke byutvikling, men byinnvikling!'. Etter Galleri Oslo har Okkenhaug viet sitt liv for at byutviklerne skal respektere de opprinnelige stedsmiljøene og inkludere lokalbefolkningen i prosessene.

Det kanskje ikke så mange vet, er at Erling Okkenhaug solgte leiligheten sin på 1990-tallet for å ha penger til å få Oslo Havnevesen til ikke å utvide, men begrense sin tilgang til Oslos sjøside. Okkenhaug og co ville gi sjøsiden tilbake til Oslos befolkning i form av grønne lunger, vannspeil og kanaler i tillegg til nye bygninger. Men helt slik ble det ikke med Barcode, mer Aker Brygge og leilighetsblokker i vannkanten. - 'Men det var ingen som spurte oss da Oslos sjøside skulle utvikles', humrer stedsaktivisten, vel vitende om at dagens byutviklere er like styrt av penger som 1980-tallets. Skyhøye tomtepriser gir høy utnyttelsesgrad og standardiserte løsninger.

- 'Den variasjonen som preger en historisk by erstattes av banaliserte forflatninger med preg av drabantbyer. Når jeg går i en by ønsker jeg å bli overrasket hver gang; oppleve noe nytt jeg ikke fikk med meg forrige gang. Og ikke minst ha både offentlige og private byrom og sfærer, slik at folk kan trives over tid. Når man presses til å sitte på 'utstilling' på verandaene, side om side som sild i tønne, rett ut i det offentlige byrommet, mener jeg det uttrykke en kortsiktig tankegang som kun tjener kapitalen.

Verandaer på alt av fasader er blitt vår tids tropesykdom, sier humanøkologen Erling Okkenhaug. Han har kalt den lille organisasjonen sin Allgrønn. Erling er opptatt av at stedet skal kjennes godt både for folksom bor der og de som kommer på besøk.

Grammatikk er stikkordet. Han fortsetter:

- ”Hver sommer når jeg kommer til Risør med bil eller ferje, er det som om ungdomsforelskelsen automatisk slår inn. Jeg blir yr i kroppen og varm om hjertet over at en norsk by har kunnet holde på spenningen og variasjonen gjennom mine 50 år her. Og så må jeg bare vandre gatelangs og snakke med folk om hvilken fantastisk by de har. Vekteren i Risør har skjønt denne verdien lenge. Hvert år tar han turistene med seg rundt og beretter om forhistorien til mange av husene, på en humoristisk selvhevdende måte. Han smatter på byens fortrefelighet til det ikke er lepper igjen. Og det burde flere gjøre.”

Du har noen som drømmer om Aker Brygge på Sørlandet, men de er gudskjelov i mindretall. Risørs grammatikk er enkel å forstå når man går rundt i gatene, fordi ingen hus dominerer over andre. Alle føyer seg inn og utnytter det skålformede terrenget på en fremragende måte. Selvfølgelig bortsett fra symbolbygg, som kirke og branntårn. Noe av problemet i dag er at mange ønsker sitt eget symbolbygg som rager høyere enn naboen. Og jeg spør: 'Må man bygge så stort og selvhevdende, fordi man er så liten?'

Før visningen på NRK1 mandag 9. juni har Sørlandsrefseren i samarbeid med Fortidsminneforeningen og Vellenes Fellesorganisasjon vært på Norgesturne til ca. 25 byer med filmvisning og påfølgende lokal byutviklingsdebatt. Fra Tromsø i nord til Kristiansand i sør.

- 'Det som har vært veldig påfallende når vi har vært rundt på store og små steder er at politikerne etter visningen sier at 'sånn som i filmen er det i hvert fall ikke her'. Hvorpå engasjerte innbyggere i salen repliserer 'det er mye verre her!', fortsetter regissøren. “Jeg tror Sørlandsrefseren sier noe om den tidsånden som herjer Norge for tiden. At det er utbyggerne med sin arkitekt som styrer byutviklingen. Våre folkevalgte får seg forelagt en hvit modell i fugleperspektiv og en reguleringsplan, som de skal si ja eller nei til. Og som en av politikerne på turneen sa: 'Vi vil jo ikke være upopulære, vi vil jo at noe skal skje. Ellers kan det jo være at utbyggerne drar til nabobyen'.

Utbyggere som har vært med i et av de mange panelene eller har sittet i salen har på sin side fokusert på at dyre tomter og lange politiske prosesser presser opp både priser og utnyttelsesgrad. 'Vi må tjene penger for å kunne realisere et prosjekt', sier flere. Kommunene har for få kyndige folk til å kunne styre prosessene selv. Den kanskje ærligste analysen fra utbyggerstanden selv lyder slik: 'Jeg har og skal ha skitt på vingene som utvikler og utbygger, men de må ikke være så svarte at jeg ikke kan se folk i øynene'. Der går det kanskje en grense for hva man kan tillate seg i utviklingen av våre byer og tettsteder anno 2014', avslutter Winsents.

For produsent Tom Marius Kittilsen i Fenomen Film er Sørlandsrefseren hans første dokumentarfilm vist på nasjonalt tv. - Jeg er veldig spent på mottakelsen, og håper at filmen kan videreføre den debatten Norgesturneen startet lokalt: 'Hva slags byer vil vi ha, med eller uten særpreg? Selv er jeg fra Østlandets sørlandsby, Langesund, og der er utviklere nå i gang på et nedlagt industriområde, Smietangen, innstilt sentrum. Blir dette Holmen 2, eller kanskje noe som viderefører og løfter vårt særpreg som sommer- og konsertby ytterligere', spør Tom Marius Kittilsen.

For mer informasjon kontakt

Pål Winsents, regissør

905 75 249

Tom Marius Kittilsen, produsent

988 86 649

Erling Okkenhaug, Stedsaktivist og hovedperson

920 92 522